

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Веселин Костов Янчев, СУ „Св. Кл. Охридски“
За дисертационния труд на Христо Георгиев Петков, докторант
на самостоятелна подготовка в Департамент „История“ на
Магистърския факултет на Нов български университет
На тема „Военно-въздушните войски на Вермахта“
За присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в научна област 2. Хуманитарни науки, професионално
направление 2.2. История и археология, научна специалност
„Нова и най-нова обща история“

Дисертационният труд на Христо Петков съдържа предговор, увод, четири глави, заключение, списък на използваните извори и литература и приложение – карти, с общ обем от 507 страници.

Обемът е първият впечатляващ елемент на труда, но той не е единствен. Веднага трябва да се отбележи избора на темата – „Военно-въздушните войски на Вермахта“. По обясними причини, десетилетия наред родната историография се занимаваше основно с организацията, бойния път и опита на Съветската армия във Втората световна война. В далечната периферия бе оставена ролята и приноса на съюзническите армии, а тези на противника практически не се коментираха. В този контекст, представеното изследване идва да запълни една празнота в родната, но не и в световната историография, където на Запад, а в последните години и в Русия, има значителна по обем литература. От това изключително поле на възможности авторът се е насочил към един проблем – този за въздушно-десантните войски на Германия в годините на последния глобален конфликт, с ясното и обосновано разбиране за тяхната новаторска и приносна роля в развитието на военната теория и практика и с убеждението, че именно тук може да се надгради вече написаното (с. 10).

Целите, които той си поставя, са формулирани в увода и те се свеждат до това да се докаже, че „1-а Въздушно-десантна дивизия е най-добрата германска дивизия, следователно и най-добрата дивизия на Втората световна война“ (с. 5). В това отношение е налице една предпоставеност, предопределеност, която е неприемлива за научно изследване. Тази основна цел определя и конкретните задачи, които авторът разглежда и описва в изложението. Естествен център са германските въздушнодесантни войски, тръгвайки от военно-философските корени и мотиви за тяхната поява, през конкретното им изграждане, обучение, въоръжение, до практическото им използване в бойните операции. На тези проблеми са посветени две трети от дисертацията. Останалата една трета описва специалните подразделения и елитните сухопътни войски на силите на Оста и на съюзниците, което прави възможно сравнението с въздушно-десантните сили на Вермахта. Наред с тези основни задачи, авторът си поставя и други, да ги наречем съпътстващи. Първата е свързана с отражението на опита на германските военно-въздушни сили върху съвременната военна доктрина и практика, в основата на която са именно професионалната армия и елитните подразделения. Втората се отнася до използването на този опит в един по-абстрактен план – като модел за изграждане на модерната личност в модерното общество, където се залага на качеството, а не на количеството.

В своята работа Хр. Петков стъпва върху съществуващата значителна историография, от която са избрани 124 заглавия, върху архивни документи, съхранявани в Германския военен архив в гр. Фрайбург и в гр. Александрия, щат Вирджиния, САЩ. Използвани са и публикувани документи, дневници и спомени, справочници. В изложението има позовавания и на интернет източници, които не са посочени в приложения в края на дисертацията списък.

Дисертантът умело ситуира проблема за военно-въздушните сили в цялостната немска военна философия и практика, свързва го с политическата и стопанска ситуация след краха в Първата световна война. Друг е въпросът дали новите решения във военното дело са „непосредствен израз на могъщия стремеж на

германското общества към реванш“ или на една от политическите сили, умело използвайки го, за да вземе властта. Неслучайно, хронологическите граници на изследването съвпадат с управлението на Националсоциалистическата германска работническа партия, която налага национализма (до нивото на расизъм), милитаризма, насието, териториалната експанзия като водещи в своята политика.

Логично, стегнато и конкретно в увода е показана не само еволюцията в германската стратегическа, оперативна и тактическа мисъл през междувоенния период, възплътена в доктрината за вертикално обкръжение, но и практическите стъпки по изграждането на въздушнодесантните войски след 1933 г.: комплектуването им с офицерски и войнишки състав; неговата специфична подготовка (основана на високи изисквания, на възпитаване на качества като самоинициативност, самостоятелно мислене и действие, на висок боен дух); организацията, снаряжението, въоръжението на десантните части.

Подробно, емоционално и възхваляващо е представено „бойното кръщение“ на въздушните десантчици в първия етап на Втората световна война – в Полша, Дания, Норвегия, на Западния фронт срещу Белгия и Холандия. Цели 50 страници са посветени на операциите в Гърция и на остров Крит. Последната, разгледана по часове, е определена като „най-мощната“, разгърнала в пълна степен „огромния оперативен и психологически ресурс на доктрината за Вертикално обкръжение“, служеща за „могъщо вдъхновение за всички бойни парашутисти по света (с. 101, 151–152). Авторът напълно се идентифицира с „бляскавите победи“, вдъхновяващи германската армия и нация и се отказва от всякакъв политически анализ и дистанцираност. Това, че в резултат от успешната операция е установен жесток окупационен режим, че са избити, ограбени, депортирани хиляди местни жители, организатор на които е един от героите на десанта Бр. Бройер, може и да не е предмет на изследването, но трябва да се има предвид. Изложението е изградено основно върху литература и спомени, с ограничено позоваване на документи. В него не проличава какъв е авторовият принос, какво ново или различно се внася в описанията на известни бойни действия.

Тези проблеми се откриват и в следващата глава, разглеждаща военните операции на германските въздушно-десантни войски до началото на 1944 г. Дисертантът отбелязва парадокса, че с края на Критската операция практически приключва класическия период на въздушно-десантните войски, които престават да се използват по предназначение и се изпращат като „пожарни команди“ за решаване на критични ситуации по фронтовете, главно в отбрана. Посочени са и грешките на Главното командване на Вермахта, което започва да залага на количеството, разширявайки състава на въздушно-десантните войски, което логично влошава боевите им качества. За операциите на Източния фронт и в Африка се следва изложението на Б. Кристенсен, без да се направи опит за някаква сравнителна оценка, идваща от страна на другия лагер.

Авторовото изложение достига своя патетичен връх в последната глава, която основно е посветена на сраженията при Монте Касино в началото на 1944 г. Не са спестени и най-малките детайли от развоя на четирите атаки, като разказът е изключително емоционален. Самите сражения са определени като „венец на всички високи бойни постижения на парашутистите през Войната“ (с. 268). Сравняването с подвига на спартанците при Термопилите, обаче, ми се струва не на място. Все пак Херодот е пределно ясен, че саможертвата на спартанците е „вечен символ на великата защита на демокрацията срещу завоевателната агресия на източната тирания“. Кого и какво защитава най-елитната дивизия на Втората световна война? Последните бойни действия на „несъкрушимите“ въздушни дивизии, които забавят, но не могат да предотвратят краха на Германия във войната са представени като свободен разказ само с две позовавания на спомените на Х. Рамке.

С оглед на поставената цел, дисертантът съвсем логично прави синтезиран преглед на елитните подразделения на основните воюващи държави – Великобритания, САЩ, СССР, Италия и Япония, като ясно посочва критериите, по които са подбрани. Изложението следва досега използвания подход с показване на предисторията, организацията, обучението и бойния път, както на специалните подразделения, така и на елитните

сухопътни дивизии. Някои от изнесените факти трябва да се приемат на доверие, тъй като, например, за съветските въздушно-десантни войски и за отделната моторизирана бригада с особено назначение, липсва каквото и да е позоваване. Разбирам патриотичните мотиви за включването и на българската Парашутна дружина в изложението, но реално тя няма място в него, още повече, че нейната история е преразказ по един единствен източник.

Във финала на изложението си, Христо Петков представя един набор от критерии, които трябва да послужат за определянето на „най-добрата сухопътна дивизия“ на Втората световна война. Тези критерии са: доктрина, организация, обучение, въоръжение и екипировка, боен дух и боен опит. На базата на тези критерии той сравнява елитните дивизии на основните воюващи държави и стига до извода, че 1-а Въздушно-десантна дивизия вдъхновява и дава самочувствие на всички германци и се откроява със своята комплексност и цялостност, проявява високо качество, равномерност и трайност във всички аспекти на военното изкуство и през цялото време на войната, с което заслужава признанието на „най-елитната дивизия на Втората световна война“ (с. 453, 462). Както в тази част, така и в заключението, е посочено, че тази дивизия служи на отечеството, а не на нацизма. Дисертантът само загатва, но не посочва какви други становища има по въпроса и на какви основания.

Предложеният автореферат коректно отразява съдържанието на дисертационни труд.

Посочените от автора научни приноси са обективни. Те се свеждат до способността да се работи с огромен по обем фактологически материал, да се синтезира и обобщава. Христо Георгиев не се задоволява само с представяне на фактите, а търси техните корени във философски, политически и военен план. Той е успял да навлезе в една сложна материя, каквато е военната история, да я осмисли и представи по убедителен начин. Изложението е на висок стил и с изключение на последната част - точно граматически. Бих препоръчал по-активно използване на документи и по-задълбочен историографски анализ.

Дисертантът има две публикации, свързани с темата, което покрива общоприетите изисквания.

Демонстрираните познания и изследователски качества и способности от докторанта Хр. Георгиев ми дават основание да гласувам положително за присъждането на образователна и научна степен „доктор“ по научната специалност „Нова и най-нова обща история“.

26 май 2017 г.
София

Рецензент:
проф. д-р В. Янчев